

Podmínky použití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: Tři pověsti

Autor: Syrokomla, Władysław

Vydavatel: Jos. R. Vilímek

Vydáváno v letech: 1883

Stránky: [1a], [1b], [1], [3], [4], [5], [6], [7], 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, [44]

KVĚTY
Z POLSKÝCH LUHŮ.

Sešit I.

TŘI POVĚSTI
od
VL. SYROKOMLY.

Spor o meze. — Pan Marek v pekle. — Žebrák-fundátor.

V PRAZE.

NAKLADATEL JOS. R. VILÍMEK KNIHTISKÁRNA.

1883.

Cena 30 kr.

M. Syzokomla.

TŘI POVĚSTI

od

VI. Syrokomly.

PŘELOŽIL

JAN NEČAS.

Spor o meze. — Pan Marek v pekle. — Žebrák-fundátor.

V PRAZE.

NAKLADATEL **JOS. R. VILÍMEK** KNIHTISKÁRNA

1883.

Ludvík Kondratovič, syn chudého šlechtice — spisovatelským jménem **Vladislav Syrokomla** — narodil se roku 1823 na statku Smolkově u Mińska. Byl nějaký čas úředníkem na statcích radziwillovských, načež stal se pachtýřem malého hospodářství rolnického. Zemřel po mnohých trudných dnech ve Vilně 15. září 1862.

Trávě život na venkově, díval se Syrokomla dlouho a zadíval se hluboko v nejbližší svoje okolí, bedlivě pozoroval všeliký ruch na tváři přírody a člověka, dojímaný zvuk zpěvu ptačího i dívčího, báječné slovo spráchnivělé cihly z osířelých rozvalin šedého zámčiska se rítící i těžký povzdech ubohého souseda pracujícího rovněž jako on na cizím záhoně. A vše to působilo na vnímavou, básnickou mysl Syrokomlovu teplem jarního slunce a vyhřálo ve plodné mysli jeho celou lučinu půvabných květů poezie, pověstí vytečnou formou psaných a překva-

pujících čtenáře svým ušlechtilým směrem, vroucností a prostotou, nezřídka i jemnou, dobromyslnou satyrou. Ba dosud snad sotva někdo dovedl lid venkovský zobraziti tak věrně a opravdově, jako se to podařilo bohatě nadanému Syrokomlovi.

Tři malé pověsti, které tu ctěnému čtenářstvu v českém překladě podávám, jsou jen jako tři kapky ze zázračně občerstvujícího zdroje poezíí tohoto miláčka lidu polského.

*■ Kéž by stal se **polský** Syrokomla i miláčkem našeho vlastimilovného lidu **českého**, jak toho vším právem zasluhuje! Přičiňovati se k tomu, za čest pokládati si bude*

překladatel.

SPOR O MEZE.

I.

Vlechta, kmeti věkem šedí
na podmezí radou sedí,
vůkol mládež pobouřená
vykřikuje hněvná jména, —
lid se na dvě strany dělí,
z pochvy šavle zařinčely.

Měřič vstává drže šňůru;
a dráb papír vznáší vzhůru,
řekněme, že podle práva
rozepře se urovnává.
Přestati má všecken zmatek,
každému to, co mu patří:
Tu se jedná o spor bratří,
o dědičný jejich statek.
U šlechty se často stává:
kde jsou spory, tam jsou vzdory,

a kde vzdory, tam jsou pŭtky,
naposled to vyrovnává
zákon, kalich, dobré skutky.
Šlechtic rád vše přímo řekne,
povykuje — z šlechetnosti,
rozvahy vždy nemá dosti,
soudu však se nezalekne!
neškodí prý proces malý,
mnohdy dělá kratochvíli; —
tu však bratří o podíly
nelidsky se spolu rvali.

Po jich otci na dělení
pozůstalo pěkné jmění,
to si dělí ve dvě půle,
podle boží a své vůle.
Dělí slušně ve svornosti
peníze i potraviny,
dobytek i statek jiný,
náradí a příslušnosti.
Pak se oba ujednali,
měřiče si k tomu vzali,
a ten šňůrou pro dědice
rozměřil dvě polovice.

Zatknul tyči změřovací,
kružidla se chopil časem,
až pak zvolal hlučným hlasem:

— »Hotovi jsme s krušnou prací!
Stařešino věci znalá,
slavný soudce se stranami!
uznáváte jistě sami,
že to dělba dokonalá.
Cesta k sosně podél křoví
za rozhraní jest vám dána,
pravá strana pro Štěpána,
levá strana Martinovi,
místo s mlýnkem na zátoči
mějtež oba jednostejně,
Je to stejné jak dvě očí,
není, kdo by píde ztratil;
měřím slušně, neprodejně,
neb mě nikdo nepodplatil,
já jsem čist až po tu chvíli!
Nuže ať se vyjednává!
Ptám se třikrát podle práva:
Přijímáte moje díly?«

Štěpán vzkřiknul: »Nechci toho!
Nešika, kdo takhle dělí, —
já mít písek — on lán celý,
mně jen málo, jemu mnoho!
Pod lesem kus . . . předaleký . . .
já ho nechci k svému domu!
Vezmu si kus podél řeky,
zátočinu celou k tomu! . . .«

— »Zátočina přehluboká!« —
vzkřiknul Martin — »Kam to chcete!
Předčasně síť vhazujete,
nedám ryby ani oka!
Pane bratře, mé být musí,
co se podél řeky táhne.
Toho nikdo nedosáhne,
zořu sám a zaseju si.
Odměřeno . . .«

— »Zbytečnosti!
Nestrpím já křivdy žádné,
meče mého tnutí pádné
ztrestá škůdce bez milosti.« —
— »Pane drábe! . . .«

— »Drábu bouli!
Měřiči v leb vženu kouli!
Není pána pro Štěpána —
Bude všem, jak v trní bosým! —
Nadřečí a rybná řeka
moje jsou! . . .«

— »To na mne čeká! . . .«
— »Zaseju si.«
— »A já skosím! —«
— »Pane bratře, málo strachu!
Mojí ruky vše se bojí!«
— »Znáš-li pak, ty větroplachu,
damascenku, šavli moji?«
— »Za mnou, šlechtu!«

— »Vše se zbije!!...«

Šlechta v dvojí šik se stiská,
o život jde... až krev tryská...
Měrič s tyčí v zad se kryje,
dráb se písmem hájí, křičí,
v zmatenici papír s tyčí
roztlučeny rázy kyje.

Boj to řádný — žádná hana!

Porubána, udýchána

padla ta i ona strana,

amdlením všem klesly hlavy,

ale ještě z jeku, z vřavy

nlučí hlasy: — »Pro Štěpána . . .«

— »Martinovo . . . hlavu vsadím . . .«

— »Podél řeky za zátoku . . .«

— »Okopu a obehradím . . .«

— »Neuvidíš ty mě dole!

Budu bránit svého pole

jako zření ve svém oku!«

— »E což pole! snesu škodu,

tohle však je lupem holým.«

— »Já řku, a ne bez důvodu,

že se v ničem nepodvolím.«

— »Neustanu, až ty prve . . .«

— »Nestál bys mně za ostudu!« . . .

— »A já svého hájit budu

do poslední kapky krve!«

II.

— »Přestanete! Tak to patří!«
Vzkřiknul Ambrož kmet v to vření. —
»Taký rámus, to jste bratří!
Je to boží dopuštění!
Konec boje, stavte nohu!
S jakým okem, s jakou tváří
přistoupíte ku oltáři,
a jak někdy k Pánubohu?
Ruku v ruku, čas je shody,
zapijme to, smír se stane, —
zítra zpověď! . . .«

— »Milý pane!
Kdo z nás bude pánem vody?«
— »Nechci pole při tom lese!«
— »Já lán s cestou musím míti!«
— »Ale, ale utište se,
může zase dobře býti.«
— »Kdopak si ho k s míru pozval,
mní, že vodu v oheň nosí?!«
— »Ticho, prosím!« — dráb se ozval —
»hle pan Ambrož o hlas prosí!«

Ambrož, jenž se moudrým zove,
číší z láhve zbudil znění:
— »Bratří, šlechto, kolegové
vážení a velectění!

O zátoku, o to pole —
jak to napřed říci mohu —
budou spory, budou vzdory
zabíhati do svévole;
budou hříchy proti Bohu.
Oba zničí spor a zloba,
onuzí se v boji kletém,
na konec pak budou oba
odkazovat při svém dětem;
na bratrovi ostří meče
zkoušeti, to není v žertu,
erbu znak se v hanbu vleče,
zadáva se duše čertu!

»Aby skvrnu s čela sňali,
před pokutou nepochybnou,
radím, aby věnovali
chrámu pole i tuň rybnou.
Tak se líbí Hospodinu,
za to sejme vaši vinu,
požehnání dá vám všude;
za pokání — když to dáte,
kněz mši svatou sloužit bude
za vás v roce dvanáctkráté.
Pánbůh dá vám nové jmění,
s erbem vašim spojí štěstí,
vaše domy v pokolení

budou víc a více kvěsti . . .
Shodnete se?»

— »Moudrá rada —
už to jinak nevypadá;
obě pole, jak jsou v celu,
se zátokou, jež k nim patří,
nejsou více statkem bratří,
připadají — ke kostelu.
Ať si písař toho hledí,
dokument buď jeho prací —
zítra půjdem ku zpovědi
nesouce spis darovací.
— »A plat za smír?»

— »Však ho zvíte,
sám pan probošt vám to sčítá, —
každou ránu zaplatíte
po osmině dávkou žita.«
A dráb dodal: — »Sporu není! —
Poháru teď budiž dbáno!«
Dictum, factum, usmíření
do písmenky vykonáno.

III.

A již sto let časy letí,
bratří těla zpráchnivěla
dole v zemi u kostela,

mohyl nikde neviděti.
Rod jich zkvétá nečekaně,
rozšafní jsou, jmění mají;
vždyť se kněží modlívají
po měsíci ve mši za ně.
Pole samá pšenka všady,
kněží klidí pěkné plody,
a kop staví dlouhé řady,
s břehu loví rybky z vody . . .

Teď však slyším jiné děje, —
jiní lidé pole mají,
pšeničku kdos jiný seje,
modlitby se nekonají.
Slyšel kdysi zvoník hluchý
pod kamenem za parkánem
jakés křiky, tajné vzruchy —
rval se Martin se Štěpánem.

PAN MAREK V PEKLE.

I.

Jakoubku! přišla **canonica hora**,
nikdy jsme na se nehleděli shora,
v radosti, v hoři rádi jsme se měli,
spolu jsme pili, spolu krváceli;
na naši sůl by nestačil ni korec,
davše se spolu jeden pod praporec
táhli jsme světem, jako Marek peklem —
Teď je nám dobře ve koutečku teplém.
Když Bůh dá zdraví, rád si takto hovím!
Povídku tobě o Markovi povím.

II.

Neví se ani — na Markovu škodu —
jaké měl jméno, z jakého byl rodu,
o jeho erbu skrovné zprávy zbyly,
a snad i ty si lidé vymyslili.
Šlechticem byl — neb pokrevností svoji
k velkému domu některak se pojí,
po meči sice nemá parentely,

z přeslice vede rodokmen svůj stkvělý.
To však již srdce vznáší mu a lechce,
s malou že šlechtou ani mluvit nechce.
Šlechtickým dvorům vyhýbá se z dále,
vždy jenom panstvo velebí a chválí.
Na místě aby s potomstvem a s ženou
jedl svůj barščik*) s kýtou prouzenou,
a pil své pivo, jež se v číších pění,
vzdychá pan Marek panské po pečení,
k poklonám jemu nikdy není líno,
jen když to dojde na uherské víno.
Na svojí herce s šavlí podle boku
od zámku k zámku jezdí mnoho roků:
Buď tam pan hradní upravuje hody,
nebo je svátek pana vojevody;
stůně-li někdo, on hned k službám stojí,
panstvu psy lovčí od nemocí hojí.
Stojí to za to, vidět, jak se zvedá,
pro jasné pány pěkných slůvek hledá,
o jejich dědech ví on věci dlouhé,
přisvědčí všemu z přítulnosti pouhé!
Pánové jasní — jeť to pravda čistá —
šlechtickým plecím popřívají místa,
šlechtice rádi kolem sebe mají,
u stolu jemu přední místo dají,
lichotí jemu, jakby rovni byli,

*) Polská polévka.

a hostě je rád, že tak se spřátelili,
na sněmu potom, dbaje dobrých mravů,
třeba by na meč nasadil svou hlavu;
pro příkré slovo sotva co se změní —
Jakoubku, myslíš, že to pravda není?

III.

Ba že to pravdou shledává se vždycky,
šlechtě se líbí ten chléb služebnický,
béreme brímě panské na své plece,
ten míň, ten více, všichni trošku přece.
Ale pan Marek, že mu čest se množí,
chudšího neměl za stvoření boží;
jenom, když v krčmě s nízkou šlechtou seděl,
o panských domech vykládati hleděl,
s kterýmiž kromě děravého pláště
krev nebo přízeň spojuje ho zvláště,
s kterými žije po bratrsku skorem,
jakoby také sám byl senátorem.
Chudnul pan Marek, zásadou se řídě,
přijímat pány na vesnické bídě,
rád byl, když peněz, potrav zbytek mírný
snědli mu panští pacholci a psírny.
Nikdy však jako s bratry na rovnosti
Kověňským medem nečastoval hostí;
stačí-li důchod, toho málo dbával,
tokajská vína z Uher vozit dával,

sousedé jemu nemálo se smáli,
že jako v chrámě voskovice pálí.
Ke krbu nikdy nepřisedal z blízka,
hanba je s pány sedat u ohniska.
A je to hloupé — od voskové svíce
světla i tepla u krbu je více.
A když to buchne, zahučí a střelí,
lidé chtěj nechtěj vždy se rozveselí;
zvlášt' když se druží ohně do výbuchu
sklenic zvuk milý šlechtickému uchu;
rodí se dumky, pozdravy a přání!
Jakoubku, věříš mému povídání?

IV.

Navlašme jazyk, pijme doušek nový!
Co jsem to říkal? . . . již vím! . . . o Markovi,
venkovské šlechty nevšímal si tuze,
držel se pánů a jim ku posluze
nešetřil měšce, zbraně ani hlavy,
zadlužil vísku, podkopal své zdraví;
upadl v nemoc — po nedlouhé době
ubožák umřel, pochován byl v hrobě.
Nebylo slzy, jež by pro něj tekla,
duše mu přišla do samého pekla:
jestli si někdo lepší výraz volí,
dím, že šla v život elizejských polí.
Věčný tam oheň, hasna vzplane znova,

Sisyfa práci, muka Tantalova
žasnoucí Marek uzřel ze své cesty.
Na hlupce teď již mírnější jsou tresty,
proto mu stráží nebráněno jíti,
tam kde je zástup lidských stínů zříti.
Byl to sad stinný, také dosti širý
asi tak velký jako lány čtyry,
na louce květné nebo v lesa klínu
baví se volně celé davy stínů.
Nejeden stín tam stoje u druhého
vykládá něco ze života svého;
nezříti těla, všude, kde stín hlavy,
slyšeti hovor vážný, pronikavý.
Myslí pan Marek: — »Dobře je tu býti,
»jak jsem žil dosud, mohu i zde žíti,
»umím se dvořit, více třeba není,
»přidám se někde pánů ke skupení.
»Tamhle těm pánům zachtělo se státi,
»na jejich tvářích, na copech je znáti,
»jací to ptáci slítli se tu shodou:
»s hrabětem kancléř, hejtman s vojevodou!
»Jeden stín mluví, znát ho podle hlasu,
»starostou vendským býval jeho času!«
Myslil si Marek, vedle něho stane,
volá: — »Má služba, velevzácný pane!«
a stín své ruky jako v dávné chvíli
do stínu kolen starostových chýlí;
starosta však se díkem neuklání,

hrdě se vztyčiv, jak to činí páni,
odcházel zase, odkud byl sem přišel,
jakby ho nebyl viděl ani slyšel.

— »Starosta dnes si vede rozmrzele!

»Tu jde pan hradní, uvítám ho vřele«,

myslí si Marek, přede stínem stane,

volá: — »Má služba, pane kasteláne!«

a stín své ruky jako v dávné chvíli
do stínu kolen kastelána chýlí.

Však i to bylo neprospěšnou prací,
kastelán pozřel, ale hned se vrací.

Marek jde dále — uctivými slovy

poklonu vzdává panu vévodovi,

k hejtmanu s úctou povinnou se béře,

pokorným okem vzhlíží na kancléře,

nadarmo vítá, příjemně se chová —

neuznal nikdo, že je hoden slova,

sotva však sami sestoupili se v sbory,

ihned zněl smích a hlučné rozhovory.

Simili gaudent — všicci rovni sobě —

Jakoubku! myslím, že to vhod i tobě!

V.

Marek si zoufá — neníť muky větší,

jazyk se nutě má sto chutí k řeči,

zábavy každý v hovoru si hledá,

jemu však nikdo ani slova nedá.

— »Nu« — myslí sobě — »za to naučení
»mějte se dobře, páni urození.
»Ejhle, tam v stínu v olivovém háji
»šlechtici malí živou schůzi mají!
»Jaký to hlomoz! nelze neviděti,
»že se bít budou a pak zapíjeti.
»Za šlechtou, Marku! kde jsou rovní tobě:
»S praporním číšník rozprávějí sobě,
»pokladník s vojským do hádky se dali,
»stíny jich mečů již se křižovaly,
»předseda, znalý takového víru,
»volá a prosí nabádaje k míru.
»Aj, tu pan mečník, zdá se, že jde ke mně . . .
»Kloním se k zemi!« — vecé Marek jemně.
Aj, co to vidí! — nechť znát mu dává?
Vousiska kroutí, cop si urovnává,
s mrzutou tváří jde zas, odkud přišel,
jak by ho nebyl viděl ani slyšel.
— »Nechť ten mrzout sám svou zlostí břede!
Setníku milý, jak se Vám tu vede?»
zavolal Marek na vojáka s řády:
zabručev setník obrátil se zády.
Marek jde dále — každého jsa dbalý —
nevidí ho snad? či ho nepoznali?
Ke komukoli přistoupit se chtělo,
od Marka každý odvrací své čelo,
koho chce stisknout, ani nedočeká,
nadarmo volá, zaklíná a kleká,

prose jich stíny : „*Šlechticové milí!*
»*kéž byste se jen k slůvku uráčili,*
»*přijměte bratra, dá se cestou pravou!*“
Stíny však pouze potřásají hlavou;
padá-li k nohám, prosí-li jich kleče,
zhrdavě řinčí o zem jejich meče.
Tak se mu splácí — dobře se mu stává!
Nebo kdo bratra v nouzi nepoznává,
toho ať stihne věčné pohrdání.
Jakoubku, myslím, že to slušné zdání!

VI.

— »Šlechtu, jak vy jste, aby vzali d'asi,
»erbovným na zlost přidržím se chasy!«
zavolal Marek, při tom hněvně hledí.
Sedláci řadou podle zdroje sedí;
práci jsou zvyklí, mnohý hlavou kývá,
ze krátkých dýmek dým se vypouštívá.
Hovoří stíny : — »Jak je doma v kraji;
»Bůh sám jen ví, jak děti teď se mají?
»Za našich časů hladu bylo dosti,
»Martinské platy, daně, povinnosti,
»na roli špatné se i zásev ztratí,
»Bože, můj Bože, čím to oni splatí!«
Vesňáci takto zabrali se v lkání,
když se pan Marek zblížil z nenadání.
Sotva však panský plášťík uhlídala,

hromada celá jedním rázem vstala,
klaní se nízko přede tváří pána,
utíká před ním, jakby rozehnána.
Viděti na nich, že lid obezřelý
se šlechtou nerad o srdce se dělí;
víť on, že od ní málokdy co mívá,
raději všecko ve svém srdci skrývá.
Nebo ti lidé už ten zlovyk mají:
zásluhám jen že důvěru svou dají,
za soucit oni soucitem se vděčí.
Jakoubku, ba že pěkně jim to syďčí!

VII.

Zaskřípěl Marek zuby, a to vztekle,
sem a tam bloudil po celičkém pekle,
od selských skupin dal se v utíkání
na místa, kde jsou osvícení páni.
A když ti páni nechtějí ho znáti,
jest mu se znovu za vesňáky bráti;
a když lid veský na útěk se dává,
šlechticům zase poklony své vzdává.
Šlechtic i sedlák nedali mu slova,
ku velkým pánům dotírá se znova.
A když tak chodí ode davu k davu,
míjejí léta přes Markovu hlavu,
po pekle z toho radost byla všude,
na věky věků pokutován bude,

kamkoli zajde, všude posměv získá,
nikdo ho nezná, ruky nepostiská,
nikdo jak bratru nevchází mu v cestu.
Jakoubku! hoden takového trestu?

VIII.

Jakási žena-klášternice v snění
mívala časem z Boha objevení,
viděla také Marka tváři bledé,
kterak on v pekle krušný život vede.
Rodná ta sestra vždy ho ráda měla,
od slova k slovu všechno pověděla
kleknuvši sobě ku zpovědní mříži,
klášterní matce řekla, co ji tíží,
potom i sestrám — a tak ústy ženy
o Marku v pekle zvěsti rozhlášeny
po celém kraji; símě k srdci padlo,
u lidu z něho vzešlo pořekadlo:
*Že ten, kdo všude všecky kouty smete,
Markovi v pekle do díla se plete.*
Lidé se smějí — nechať jim to slouží!
Ale náš Marek trápí se a souží,
že jest mu navždy žíti bez sdílnosti . . .
Hříšníků takých jest i u nás dosti!
Nechať s nich pán Bůh pochlebenství sejme —
Jakoubku! my se za ně modlívejme.

ŽEBRÁK - FUNDÁTOR.

I.

Na plecích s torbou, ve vyrudlém hávě
stařec, jenž věkem ku předu se kloní,
kláštera došel, a v tu chvíli právě
u branky rukou třesoucí se zvoní.
Starý má klobouk na šedivém vlasu,
na černé šňůře u šije mu chřestí
křížek a peníz, který nese štěstí,
růženec z bukvic přivěšen je k pasu.
Žebrák neb poutník? — nepozná se hnedka!
Kdož by si všímal takového dědka?

Stařec ten venku zvonit' neustává:
Byla to branka bernardinských bratří —
snad že věk dávný v paměti mu stává,
snad že těm otcům málo statku patří.
Klášter i kostel z dřeva vystavěny,
za dob, kdy rostla Vitoldova sláva —
větrové nyní profukují stěny,

z doškové střechy vypíná se tráva,
při starých stěnách bejlí bují živě,
pichlavý bodlák stojí při kopřivě.

Po třetí děd již zvonce táhlo vede,
rozbitý zvonek, na hlucho snad zvoní —
za mříží kroky — nakloniv se do ní
vrátný se zeptal: »Čeho chcete, děde?«
Stařec se kloní, až mu s šíje chřestí
křížek a peníz, který nese štěstí.

II.

»Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!« praví,
»oddav se touze svatá místa zřítí,
»vázán jsem slibem od žebroty žítí,
»chorobou, hladem nohy se mi staví.
»Jest mně mým slibům učiniti zadosť,
»nohy však nejdou, jako šly mi včera,
»kosti mne bolí . . . starost není radost;
»otcové milí! rád bych do kláštera,
»za den neb za dva, posílen v tom čase,
»řeknu: **Bůh zaplať**, odputuji zase.
»Jestli sem za mnou smrt' mi v patách běží,
»lehčeji skonám na posvátném místě,
»aspoň ty oči zatlačí mně kněží,
»svěcenou vodou pokropí mě jistě.
»Otče! jdi, oznam, že tu stařec prosí

»o sousto, o kout, kde lze hlavu schovat;
»za to já budu, pokud zem' mne nosí,
»v modlitbách svojich na vás pamatovat.
»Dáte to na zisk — vždyť jsi kázat slyšel,
»přijde-li žebrák, jakby Kristus přišel;
»kapinka vody, z lásky byvši dána,
»zásluhou v nebi bude počítána!«

III.

Stařec se kloní, až mu s šíje chřestí
křížek a peníz, který nese štěstí.
Vrátný si houkl: »Znám já také ptáky!
»Netrefil's dobře, tu tvá řeč je marna;
»kněžský to klášter, ne dům pro žebráky,
»není to krčma ani noclehárna;
»není tu chleba, koutka na vyspání,
»u nás je těsno, všude bída zeje,
»sami jsme živi pouze od žebrání;
»odejdi, děde, nic to neprospěje!
»Za městskou branou usedni si v křoví,
»navštívím zatím pana kvardiána,
»jím snad ti bude almužnička dána —
»to však vím jistě, že ti totéž poví.«
Po těchto slovech, nevrlé jsa tváři,
odcházel, zašel chodbou k refektáři.

Brzo se vrátil: — »Nu vždyť jsem to věděl,
»marně se dereš pod klášterní štíty;

»Starší náš na mne rozhněvaně hleděl :
— »Máme snad statky ? jsme snad Jezuity ?
»Myslí si lid, že pěkně se tu bývá,
»že si zde tulák vyhledává místa ?
»Poddaný pro nás role neosívá,
»žebráme sami jménem Pána Krista !
»Díš, že jsi chorý — smrt se chápe lidí,
»nehoda nová — pohřbit' bude třeba.
»Dejte mu piva se krajíčkem chleba,
»ať se co nejdřív s Pánembohem klidí.« —
Takto děl vrátný, přemítal — a v krátku,
aby šel za ním, žebrákovi kývá,
a dal mu potom v jízbě pro čeládku
s krajíčkem chleba také sklenku piva.
Posilněn stařec ubíral se z domu,
ze tmavé chodby na sluneční záři,
vousiskem sivým pomrukával k tomu, --
byl to jen úsměv nebo hoře v tváři ?
Potřásl hlavou, až mu s šíje chřestí
křížek a peníz, který nese štěstí.

IV.

Belhal se k městu — na několik kroků
kaplička stála dřevěná i nízká,
úhledný hřbitov zjevoval se oku,
na střeše křížek hvězdičkou se blýská,
kaplička nova, a je v ní tak čisto,

že tě to vábí na posvátné místo.
Při kapli na bok stojí domek tichý,
na střeše křížek v oknech mříže všudy,
znáti, že tuto usazeno mnichy,
znáti, že má tu obydlí rád chudý.
Nad branou obraz velký měrou svojí,
Tataři, kněží, jatci na něm stojí.
Pokleknul stařec, hnutí se mu rtové;
myšlenky jeho k modlení se shodly,
růžence zrnko drže bukvicové,
bije se v prsa, otčenáš se modlí;
zapadlo slunce, venku již se stmívá,
stařec však dosud Pána Boha vzývá.

V.

Tknul se mu kdosi ramene i skráně,
ze zbožné dumy přišlý kněz ho budí —
oblečen bíle jako anděl Páně,
nachový kříž má za zdobu své hrudi.
— »Promiň mi, starče, že tě krok můj ruší,
»vidím, že's poutník, duchem v dálce taneš,
»když jsi k nám přišel, veden zbožnou duší,
»věz, že se za dne odtud nedostaneš.
»Netřeba tobě chladem trpět škody,
»nejsi již mladý, kmetem budeš hnedle,
»nač bysi chodil k židům do hospody,
»když je tu klášter Trinitářů vedle.

»Z lásky, ač nazbyt ničeho tu není,
»netřeme bídy, tolik přece máme,
»že je tu sklenka vína k posilnění,
»poutníku teplý koutek uchystáme.
»Stařečku, pojd' již! dám ti v těsné celi
»polévky talíř, slamník na posteli.«

Kloní se stařec, ústa jeho hlesla:

— »V posvátném místě vždycky rád se stavím!
»Chtěl jsem již zvonit, odvaha mi klesla,
»ubožák nesmí býti dotíravým.
»Kláster váš malý, jak je s vrchu zřítí,
»laskavý kněze! mysl sotva věří:
»že by tam mohlo pro mne místa býti?
»mnou byste měli ujmu na večeri!«

Knězi je nevhod odmluva ta celá:

— »Bože můj!« — zvolal — »co ten člověk dělá?
»Trinitář chodě jatce vykupuje,
»na dél a na šír zemi proputuje;
»Turek i Tatar nelidskostí hřeší,
»ale když uzří, že jsi ze daleka,
»Kristovým jménem popros o přístřeší,
»dají ti mísku kobyliho mléka.
»A zde, můj bratře, nejsi u Tatara,
»polský to klášter, tu se v Krista věří,
»nemluv a pojd' již, dobrá duše stará.«
Děd se mu kloní, až mu s šije chřestí
křížek a peníz, který nese štěstí.

VI.

Nocoval s bratry — když se slunce zvedlo,
nešel — a dnové po dnech ubíhají,
a proč by chodil, když ho rádi mají,
když mu tak dobře v klášteře se vede ?

Na bok je kostel — všecko podle přání,
od rána stařec na modlitbách klečí,
potom je oběd, po něm požehnání,
večer pak s otcí pobaví se řečí.

Slamník mu čistý, pěknou celu dali,
v jídelně má svůj stoleček a lžičku ;
třeba že kostel dřevěný a malý,
vždycky si může sednout na lavičku
Sám děd již dávno cestu v mysli nosí,
nechtěje chudým ujídati chleba ;
šel by, leč kněží na novo jej prosí :
»Pozůstaň, starče! pokoje ti třeba !«
Navzájem takto uvykli si zcela,
že, než se spolu tklivě rozloučili,
nevzdal jim díků, jak to žebrák dělá,
nýbrž je objal, jak by krevní byli —
podává jim, co u šíje mu chřestí :
křížek a peníz, který nese štěstí.

VII.

Odešel stařec našed, čeho hledá,
v klášteře brzo zapomněli děda.

Pojednou . . . ani měsíc tomu není,
nádherný kočár jede po dláždění,
za ním pak vozy nákladní se tlačí,
sotva že těsná ulice jim stačí.
V oděvu vzácném, přivážeje dary,
v kočáře sedí pán již dosti starý.
Pokynul rukou — vozy zastavily,
nebo tam doma Trinitáři byli;
sestoupiv s vozu pán ten před kostelem
smeknuv svůj kolpak uklonil se čelem,
potom šel, jakby znal tam všecky stěny,
do cely, kde byl řádu představený.
Poznav, že pán ten ku panstvu se čítá,
převor kněz vlídně na prahu ho vítá,
prosí, by vešel, že mu k službám stojí;
pán se mu usmál, hladě bradu svoji:
— »Šlechtný kněze! zevnějšek tě mámí,
»v oděvu novém je váš starý známý!
»Popatř — jsem roveň žebrákovi tomu,
»jehož jsi vedl do tohoto domu,
»jehož jste dlouho mezi sebou měli,
»krmili chlebem, vínem napájeli;
»hlaste se ke mně jako k svému hosti,
»tentokrát vezu chleba, vína dosti,
»a zvu vás všechny nyní k svému stolu;
»božího daru užijeme spolu,
»toho, co zbude, budeme pak stříci,
»snědí to chudí, nebo cestující!«

Převor se dívá všecek v udivení,
neví, zda bdí neb zda to pouhé snění,
neptá se ani, pochybuje stále.
Usmál se stařec vypravuje dále:

VIII.

— »Jméno mé jesti: Pavel Maječiský,
»v domově mojím daleko mě znají,
»pěkný mám dvorec, k němu čtyry vísky,
»u lidí lásku, čestný úřad v kraji.
»Blažen, kdo zří se dětmi obklopena,
»řízení božích neznalí jsme všicci;
»pomřely děti, umřela mi žena,
»zůstal jsem sám, jak lístek na větvici.
»Na stopy smrti kanou slzy pláče,
»nadarmo srdce potěchy si hledá;
»ječel jsem smutně jako v poušti ptáče,
»jako ten havran, který na štít sedá.
»Myslil jsem v duchu: dopomoz mi, Pane!
»snášeti hoře, jemuž konce není,
»nechat mi duše poklidnou se stane,
»na chválu Tvoji vydám všecko jmění!
»A Bůh mne slyšel, žalu dni mně zkrátil,
»sklíčenou duši do poklidu vrátil.

»Záměr můj záhy skutkem měl se státi,
»přisáhal jsem, že vzdám se všeho statku,

» peníze, pole, všecko že chci dáti
» na pomoc chudým z jejich nedostatku;
» dáti to řádu, kterýž veden ctností
» při nuzných jako vyprostitel stojí,
» bližního k sobě bere s útrpností,
» hladové krmí, žíznivého pojí,
» a rád má lidi, jako Kristus děti,
» posluze chudým života dni světi.

» Mnichů je mnoho, všichni nemajetní,
» všichni snad věrně na svém slibu stojí;
» koho si vybrat, když jsou nespočetní?
» komu se zdaří při pomoci mojí?
» Jal jsem se čísti zákonitá práva,
» stanovy, které otcové jim dali;
» na dobré skutky důraz v nich se dává,
» jen ať jich lidská neřest nepokalí!
» Jaký tu výběr? snad se přece zmatu.
» V tom mně Duch svatý myšlénkou se blíží:
» Obleku sám se do žebráckých šatů,
» zvím, jak se žije za klášterní mříží,
» kde víc než sebe svého slibu dbají?
» a kde se chudých lépe ujímají?

IX.

» V žebráckém šatě v ruce berlu maje,
» bral jsem se k městu, skroušeně jak patří;

»kostelních věží kříže počítaje,
»zaklepal jsem hned u nejbližších bratří.
»Šetřím jich roucha, proto, otče milý,
»neřeknu jména — je však dozajista,
»že mne tam odtud s hanbou zapudili,
»když jsem je o chléb prosil jménem Krista.
»I šel jsem dále — až jsem v rozmyšlení
»uviděl klášter mnichů Bernardinů,
»také tam nazbyt upřímnosti není,
»také tam světlo u velkého stínu.
»Přec však mi dala ruka lítostivá
»krajíček chleba se skleničkou piva.

»Taková chladnost odstrašuje zcela,
»přijda i k vašim byl jsem netroufalý —
»boje se klepnout — až mne vaše vřelá
»upřímnost našla, až jste vy mne vzali;
»zkusil jsem dobře, že se u vás hostí
»chlebem a vínem daným s upřímností.
»Vykonám slib svůj — u vás nechť se složí
»vše, co mám nyní ve své majetnosti;
»tuto jest sídlo ryzé lásky boží,
»tu se dbá o zisk lidské společnosti;
»získá tu jatec, buda vykoupený,
»žebravý mrzák, stařec unavený.

X.

- »Popatř, můj otče, tu ten úpis značí,
»fundaci pro vás zákonitě psanou.
»Ze čtyřech vísek důchody vám stačí
»žebráka přijat jdoucího tou stranou,
»vystavěť pěkný kostelíček zděný,
»zvětšiti klášter, popraviti stěny.
»Do tvojich rukou všecko svoje skládám,
»dáte mi z toho jenom trochu kaše —
»zůstati u vás toužebně si žádám
»s povinným zřením na pravidla vaše:
»Dobře mi bude v teplé, malé cele,
»v jídelně také stoleček mi dáte,
»vím, že vy vedlé kruchty ve kostele
»lavičku pro mne postavenou máte.
»Jest vám mne pohřbit, jak se tady sluší,
»vímť, že mé smrti čas je nedaleký;
»potom mši svatou služte za mou duši
»do roka třikrát na budoucí věky.
»A když z mých vísek statků nabýváte,
»závazek jeden plniti vám třeba:
»Rok co rok bratřím Bernardinům dáte
»bečici piva a k ní bochník chleba;
»nebo mě kdysi do kuchyně vzali,
»chleba i piva nuzákovi dali.«

XI.

Tam, kde se dávno tyto věci děly,
kostel a klášter stojí a se bělí.
S potěchou každý na budovy hledí,
žebráků mnoho na kruchtě tam sedí.
Jen se jich zeptej, každý rád ti řekne,
kdo dal tu základ ku té stavbě pěkné:
boháč že oděn jako žebrák chudý
hostinnost zkoušel po klášterích všudy,
ode všech prahů že ho odmítali,
teprve tu že útulek mu dali;
on pak že statek Trinitářů zmnožil,
při tom však na ně za povinnost složil
Bernardům dávat, když rok s rokem splývá,
bochníček chleba při bečici piva;
oni až podnes zvyku toho dbají,
ti pak již vlídně chudé přijímají,
aby snad boháč o žebrácké tváři
neptal se lidí, kde jsou Trinitáři.

O B S A H:

	Stránka
Spor o meze	5
Pan Marek v pekle	17
Žebrák-fundátor	29

